

Wat kan de isk-docent doen voor moeilijk lerenden?

Leerlingen in internationale schakelklassen moeten en willen graag Nederlands leren. Dat gaat niet altijd even gemakkelijk en snel. NT2 docenten zullen proberen een manier te vinden om leerlingen te helpen. Allereerst is het belangrijk om uit te zoeken wat er precies aan de hand is. Binnen de SLO is een project gestart om NT2 docenten daarbij te ondersteunen. In dit artikel leggen Dirkje Ebbers en Theun Meestringa uit wat het project inhoudt.

Dirkje Ebbers en Theun Meestringa

Leerlingen in de isk hebben met elkaar gemeen dat ze het Nederlands moeten en willen leren. Hun leergierigheid is vaak hartverwarmend. Maar ze verschillen in het gemak en het tempo waarin ze Nederlands kunnen leren. Leerlingen die vaak en op verschillende terreinen moeite hebben met het (taal)leren worden soms in aparte groepen gezet of doorverwezen naar andere vormen van onderwijs. Vaker zullen NT2-docenten in de lesprak-

tijk op zoek zijn naar manieren om ook de 'moeilijk lerenden' te laten leren.

Ondersteuning van docenten

Voorkomen moet worden dat leerlingen ontmoedigd raken en - mogelijk ten onrechte - uit het reguliere onderwijs verdwijnen. Zoals uit een voorstudie *Moeilijk lerenden in de ISK* (Enschede, 2000) naar voren is gekomen, is het onderwijs in en van Nederlands als tweede taal in de eerste opvang op diverse punten te optimaliseren.

Wat zijn de problemen?

Voordat vastgesteld kan worden wat een goede oplossing is, moet eerst het probleem helder zijn. Leerproblemen uit zich in het gedrag van de leerling. De docent neemt bepaald gedrag van de leerling waar en interpreteert dat als een uiting van een mogelijk leerprobleem. Bekend is dat de kwalificatie 'leerling met leerproblemen' als self-fulfilling prophecy werkt: als de leerling geen structurele leerproblemen heeft, dan krijgt hij ze daarna wel. De verwachtingen van de leerkracht hebben grote invloed op de prestaties van de leerling. Hieronder enkele van veel genoemde problemen.

Zelfbeeld

Een laag zelfbeeld (in elk geval van zichzelf als leerder) en een gebrek aan motivatie duiken veelvuldig op in schetsen van moeilijk lerenden. Onderzoek laat zien (zie *Moeilijk lerenden in de isk*, p. 17) dat zelfbeeld (en beeld van de docent van de leerling) een belangrijker factor is voor het succes in taalleren dan leerproblemen (zelfs belangrijker dan een laag IQ).

Zelfvertrouwen

Het zal dus de moeite lonen te proberen het onderwijs zo in te richten dat de leerlingen meer zelfvertrouwen krijgen en behouden, met name voor de groep die doorsnee niet zo'n hoog zelfvertrouwen heeft. Je kunt er ook uit afleiden dat je voorzichtig om moet gaan met diagnoses: hoe exacter geformuleerd hoe meer die vaak meewerken aan het vastpinnen van een leerling in plaats van die vooruit helpen.

Motivatie

Om gemotiveerd te zijn en te blijven, moet de leerling de noodzaak en de bruikbaarheid van de te verwerven kennis inzien en succes ervaren. Er zijn allerhande (beproevede) ideeën over hoe de docent het taalleren betekenisvol en dus motiverend maakt voor leerlingen voor wie het allemaal niet vanzelf gaat.

Schoolse taalvaardigheid

Daarnaast geldt voor moeilijk lerenden op de isk dat het lastig is vast te stellen wat er aan de hand is. Is er sprake van een reeks kenmerken van de leerder of meer van oorzaak en gevolg. Wie van huis uit en/of in de vooropleiding weinig of geen bouwstenen heeft meegekregen voor het ontwikkelen van schoolse taalvaardigheid is misschien niet zo vaardig in abstraheren en generaliseren. Ook dat lijkt dan een belangrijk punt om in het onderwijs aan te pakken.

Combinatie van individuele en groepsbenadering

En ten slotte, de lijsten die moeilijk lerenden karakteriseren zijn verzamelingen van leerproblemen van leerlingen, die niet allemaal bij alle moeilijke lerenden voorkomen. Er zijn twee benaderingen mogelijk die in combinatie gehanteerd kunnen worden. Enerzijds de individuele benadering waarbij een nauwkeuriger beeld van de leerling en zijn mogelijkheden verkregen wordt. Anderzijds de groepsbenadering die de leerlingen uitdaagt om zich verder te ontplooien. Traditioneel ligt voor moeilijk lerenden de nadruk op de eerste. Het lijkt echter effectiever om de individuele benadering te combineren met een uitdagende en motiverende groepsbenadering.

Website

Om docenten te ondersteunen in het vinden van oplossingen voor bovengenoemde problemen is SLO een project gestart. De resultaten zijn te vinden op de internetpagina van het project Moeilijk lerenden in de isk: <www.slo.nl/isk>.

Op de site staan lesvoorbeelden en tips, scholingsvoorbeelden en ideeën voor schoolvisie. Bij het maken van het materiaal voor de site vormden de leerproblemen en knelpunten die docenten zelf aangaven het uitgangspunt. Deze zijn gecombineerd met de inzichten voor het onderwijs die uit jarenlang onderzoek naar tweedetaalverwerving zijn af te leiden. Onderstaande vijf principes ordenen die inzichten:

- Samen iets maken;
- Werk altijd aan taal;
- Gebruik de bagage van de leerling;
- Daag ze uit;
- Voer leerzame gesprekken.

Waarnemingen en interpretaties

Op de site staan in het overzicht 'De praktijk en de oplossing' waarnemingen van docenten die zouden kunnen

mogelijk betere oplossingen. Een voorbeeld. Op de site staat de volgende observatie.

Leerlingen moeten een situatie uitspelen aan de hand van opdrachtkaarten. De tekst op een kaartje luidt: 'Je bent ober. Een klant gaat aan een tafeltje zitten. Wat zeg je?' Een leerling pakt het kaartje en leest hardop de tekst voor: 'Je bent ober ..'

Dit is te beschouwen als een begripsprobleem: de leerling kan een eenvoudige opdracht niet aan terwijl die talig geen probleem oplevert. Het is een (relatief) onverwachte, niet adequate reactie op iets dat eruitziet als een eenvoudige taak. Als een leerling (zelfs) dat niet kan, wat kan de docent dan nog? Op de site staat de volgende mogelijke interpretatie.

De leerling heeft geen idee wat zo'n kaartje van hem vraagt. Hij is nog niet zo bekend in een wereld van teksten.

Deze interpretatie opent de weg naar een oplossing: de leerling mist informatie, de leerling moet nog iets leren. Hij kan de taak mogelijk goed uitvoeren als hij weet wat er van hem verwacht wordt. Het besef dat teksten verschillende functies hebben (een opdracht zegt wat je moet doen, een leestekst geeft je informatie, een theorieblokje moet je leren) is een onderdeel van schoolse taalvaardigheid die leerlingen nodig hebben om in ons schoolsysteem te leren.

Als leerlingen dit soort vaardigheden missen, kunnen ze dat alsnog leren. Als ze dat gedaan hebben, blijken ze misschien niet of veel minder moeilijk te leren. Aandacht besteden aan schoolse taalvaardigheden is dus een mogelijke oplossing voor leermoeilijkheden van isk-leerlingen.

Hoe is de site te gebruiken?

Twee concrete zoekvragen illustreren hieronder wat er nog meer op de site te vinden is.

Zoekvraag 1: Een groot deel van de lestijd ben ik bezig te zorgen dat mijn moeilijk lerenden rustig op de stoel zitten zodat het leren kan beginnen. Hoe los ik dat op?

Je hebt enige twijfels of dit wel een probleem is dat met moeilijk leren te maken heeft, dus je kijkt eerst of dit op de site wel onder leerproblemen valt. Via

duiden op structurele leerproblemen bij de leerling en die - op termijn - kunnen leiden naar een verwijzing naar het speciaal onderwijs.

Maar die waarnemingen kunnen ook anders geïnterpreteerd worden. Dat gebeurt op de site dan ook, waarbij steeds mogelijke verklaringen en achtergrondinformatie bij die interpretatie worden gegeven.

De vraag is wat precies het probleem is van leerlingen die als 'moeilijk lerend' te bestempelen zijn. Schetsen van moeilijk lerenden die je in de literatuur tegenkomt, bestaan uit een lijst aan problemen die niet noodzakelijkerwijs aan de leerling hoeven worden toegeschreven maar (onbedoeld uiteraard) effect kunnen zijn van inrichting en randvoorwaarden in het isk-onderwijs. Bovendien gaat het vaak om veranderbare kenmerken.

Zoeken naar oplossingen

Dit geeft de richting aan waarin naar een passend antwoord gezocht kan worden. Wanneer je als docent uitgaat van de concrete moeilijkheden die de leerder ondervindt en openstaat voor andere antwoorden dan 'de leerder zit aan zijn cognitief plafond', vind je de

‘Leerproblemen’ op het beginscherm, kom je bij de pagina ‘Praktijk en oplossingen’ terecht. Daar lees je de volgende observatie.

Observatie door de docent	Interpretatie van de observatie	Ga naar
Leerlingen draaien op hun stoel, bewegen veel, lijken onrustig, roepen snel impulsief een antwoord.	Ze willen meer bewegen, praten en doen dan past in de les. De meeste lessen passen niet bij hoe zij het liefste leren.	<u>Principe 3</u> , les-voorbeeld: 1.1 Fiets repareren 1.2 Huizen bouwen 3.1 Thema’s uit eigen gedichten uitspelen

Je wilt iets meer achtergrondinformatie. Je klikt Principe 3 aan. Je vindt uitgebreide toelichting op dit principe, uitleg en tips. Maar je wilt ook wel eens zien hoe je dat principe dan concreet kunt uitwerken in een les. Dat vind je door een van de links naar lesvoorbeelden aan te klikken.

Zoekvraag 2: Wat is lesmateriaal dat goed werkt voor de moeilijk lerenden?

Je gaat via het beginscherm direct naar lesvoorbeelden. Je bekijkt er een paar. Leuk lesmateriaal, zo op het eerste gezicht. Maar vraag je je af, wat maakt deze lessen dan geschikter voor moeilijk lerenden dan andere? Vanuit welke gedachte of theorie over leren en over moeilijk lerenden zijn deze lessen gemaakt? Je klikt op ‘De principes’. Enzovoort.

Nog geen antwoord

De vraag die in de titel gesteld wordt, is met de site niet definitief beantwoord. De makers hebben een begin gemaakt met een lange zoektocht naar antwoorden. Hopelijk raken docenten, begeleiders en lerarenopleiders erdoor geïnspireerd. Via de site is er een uitwisselingsplatform voor de eerste opvang, die binnenkort met een discussiepagina en andere ‘features’ zal worden uitgebreid. Een ieder die ideeën en lesvoorbeelden heeft, kan daarvan gebruik maken. ■

Meestringa, T. & M. Miedema (2000) *Moeilijk lerenden in de ISK. Een literatuurstudie en twee casestudies*. Enschede: SLO (Studie en Onderzoek binnen het project Nederlands VO 31). Te bestellen bij SLO, e-mail <info-isk.slo.nl> ook te downloaden als pdf-bestand <www.slo.nl>; ga naar Scholingsmateriaal.

Foto: Erwin de Vries.

DOELTAAL = VOERTAAL

Maar hoe dan?

Het is al een paar jaar een hot item en voor menigeen een heet hangijzer: leerlingen en hun mvt-docenten zouden tijdens de lessen vaker de vreemde taal als voertaal moeten gebruiken. Vrijwel iedereen zal dit beamen. Immers, hoe meer we de taal daadwerkelijk gebruiken en hoe meer ‘input’ de leerlingen krijgen, des te meer wordt er geleerd. Maar waarom komt doeltaal = voertaal dan niet makkelijk van de grond? Je bent er niet met de *frisch-fröhliche* kreet: ‘Laten we nou eens allemaal onze eerste les helemaal in de voertaal geven.’ Paul Goossen, docent Duits aan de SG Dalton-Vatel te Voorburg en beheerder van de website Vaklokaal en community Duits, doet verslag van zijn zoektocht naar de mogelijkheden en grenzen.

Paul Goossen

Twee jaar geleden, na de conclusies van het inspectierapport over de basisvorming in 1999, ging ik met een combinatie van toch wel een slecht geweten en frisse moed aan de slag in klas twee. Door middel van dit arti-